

AKAAN KAUPUNKI

VAMMAISPALVELUOHJEET

Sisällysluettelo

ESIPUHE	3
1. YLEISET SÄÄNNÖKSET	3
1.1 Vammainen henkilö.....	3
1.2 Palvelusuunnitelma	3
1.3 Hakeminen ja päätöksenteko	4
1.4 Muutoksenhaku.....	4
2. KUNNAN ERITYINEN JÄRJESTÄMISVELVOLLISUUS JA SEN PIIRIIN KUULUVAT PALVELUT JA TALOUDELLISET TUKITOIMET.....	4
2.1 Asunnon muutostyöt (VpL 9 § ja VpA 12 §, 13 §)	5
2.2 Asunnon välineet ja laitteet (VpL 9 § ja VpA 12 § ja 13 §)	6
2.3 Henkilökohtainen apu (VpL 8 §, 8c §, 8d §)	6
2.3.1 Henkilökohtainen apu ja lapset	7
2.3.2 Henkilökohtainen apu ja palveluasuminen	7
2.3.3 Henkilökohtainen apu ja omainen.....	7
2.3.4 Henkilökohtaisen avun järjestämistavat	8
2.4 Kuljetuspalvelut (VpL 8 § 2 mom. ja VpA 4 §, 5 §, 6 §)	8
2.4.1 Asiointi- ja virkistysmatkat.....	9
2.4.2 Työmatkat.....	9
2.4.3 Opiskelumatkat.....	9
2.4.4 Vaikeavammaisten päivätoimintamatkat.....	10
2.4.5 Kuljetuspalvelun palvelukäytäntöjä.....	10
2.5 Palveluasuminen (VpL 8 §, VpA 10 §, 11 §).....	10
2.6 Vaikeavammaisten henkilöiden päivätoiminta (VpL 8 §, 8b §)	11
3. HARKINNANVARAISET PALVELUT JA TUKITOIMET (määrärahasidonnaiset palvelut).....	11
3.1 Päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet	11
3.1.2 Liikkumisvälineet	12
3.1.3 Autoavustus.....	12
3.2 Sopeutumisvalmennus (VpL 8 §, VpA 15 §).....	13
3.4 Ylimääräiset erityisravintokustannukset (VpL 9 §, VpA 19 §)	13
4. Asiaa koskevat säädökset ja ohjeet	14
5. Linkit	

ESIPUHE

Soveltamisohjeet koskevat vammaispalvelulain (380 / 1987) ja -asetuksen (759 / 1987) mukaisia yleisperiaatteita, joiden mukaan Akaan ja Urjalan yhteistoiminta-alueella järjestetään ja myönnetään vammaisille asukkaille palveluja ja taloudellisia tukitoimia yksilölliseen tarpeeseen perustuen. Avustuskäytännöissä huomioidaan asukkaiden yhdenvertainen kohtelu. Tavoitteena on ollut laatia selkeä ohjeistus, joka noudattaa lain ja asetuksen säädöksiä sekä on yhdenmukainen vallitsevan oikeuskäytännön kanssa.

1. YLEISET SÄÄNNÖKSET

1.1 Vammainen henkilö

Vammaisella henkilöllä tarkoitetaan vammaispalvelulaissa henkilöä, jolla on vamman tai sairauden johdosta pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista. (VpL 2 §) Pitkäaikaisuudella tarkoitetaan sitä, että henkilöllä on vammasta tai sairaudesta johtuen vähintään yli vuoden kestävä haitta. Vammaisen henkilön oikeus lain mukaisiin palveluihin selvitetään erikseen jokaisen palvelun ja taloudellisen tukitoimen kohdalla.

Palvelujen järjestämisvelvollisuus vammaispalvelulain mukaan

Kunnan on huolehdittava siitä, että vammaiselle tarkoitetut palvelut ja tukitoimet järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Vammaispalvelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia järjestettäessä on otettava huomioon asiakkaan yksilöllinen avun tarve. (VpL 3 §)

Vammaispalvelulain mukaan kunnalla on erityinen järjestämisvelvollisuus vaikeavammaisille tarkoitettuihin subjektiivisiin palveluihin ja tukitoimiin. Lisäksi vammaispalvelulain mukaan myönnetään harkinnanvaraisia palveluita ja tukitoimia, jotka ovat tarkoitettu kaikille vammaisille ja ovat määrärahasidonnaisia.

Vammaispalvelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia järjestetään silloin, kun vammainen henkilö ei saa riittäviä tai hänelle sopivia palveluja muun lain nojalla. Vammaispalvelulakiin nähden ensisijaisia lakeja ovat esim. sosiaalihuoltolaki, päivähoitolaki, laki omaishoidontuesta, sairaskorvauslaki ja perusopetuslaki. Vammaispalvelulaki on kuitenkin lähtökohtaisesti ensisijainen kehitysvammalakiin nähden. (VpL 4 §)

1.2 Palvelusuunnitelma

Vammaisen henkilön tarvitsemien palvelujen ja tukitoimien selvittämiseksi on ilman aiheetonta viivytystä laadittava palvelusuunnitelma siten, kuin sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 7 §:ssä säädetään. Sosiaalihuoltoa toteutettaessa on laadittava palvelu-, hoito-, kuntoutus- tai muu vastaava suunnitelma, jollei kyseessä ole tilapäinen neuvonta ja ohjaus tai jollei suunnitelman laatiminen muutoin ole ilmeisen tarpeetonta. Palvelusuunnitelma on tarkistettava, jos vammaisen henkilön palveluntarpeessa tai olosuhteissa tapahtuu muutoksia, sekä muutoinkin tarpeen mukaan. (VpL 3a §) Muuttuneista olosuhteista ilmoittaminen vammaispalvelujen viranhaltijalle on asiakkaan vastuulla.

1.3 Hakeminen ja päätöksenteko

Vammaispalvelulain mukaisia tukitoimia ja palveluja myönnetään henkilöille, joilla kotikuntalain mukainen kotipaikka on Akaan kaupunki tai Urjalan kunta.

Vammaispalvelulain mukainen hakemus tulee saattaa vireille pääsääntöisesti kirjallisesti. Hakemuksesta tulee käydä ilmi palvelun tai taloudellisen tuen tarve. Hakemukseen tulee liittää lääkärinlausunto sekä tarvittaessa muu asiantuntijalausunto (esim. fysio- tai toimintaterapeutin lausunto). Lääkärintodistus saa olla enintään vuoden vanha. Vammaispalveluiden ja tukitoimien hakuaika on ympäri vuoden. Hakemuslomakkeita saa vammaispalvelutoimistosta ja Akaan kaupungin internetsivuilta: www.aka.fi.

Vammaispalvelujen ja taloudellisten tukitoimien tarve on selvitettävä vammaisen henkilön tilanteen ja olosuhteiden edellyttämällä tavalla. Selvittäminen on aloitettava viimeistään seitsemäntenä (7) arkipäivänä siitä, kun vammaisen henkilö tai hänen laillinen edustajansa on ottanut yhteyttä vammaispalveluun. Vammaispalvelulain mukaisia palveluja ja taloudellisia tukitoimia koskevat päätökset on tehtävä ilman aiheutonta viivytystä ja viimeistään kolmen (3) kuukauden kuluessa siitä, kun vammaisen henkilö tai hänen edustajansa on esittänyt hakemuksen, jollei asian selvittäminen erityisestä syystä vaadi pidempää käsittelyaikaa. (VpL 3a §).

Vammaispalvelulain mukaisia taloudellisia tukitoimia on haettava kuuden (6) kuukauden kuluessa kustannusten syntyisestä. (VpA 20 §). Oikeus palveluun tai taloudelliseen tukitoimeen alkaa aikaisintaan hakemuksen saapumispäivästä alkaen.

1.4 Muutoksenhaku

Viranhaltijan tekemään päätökseen haetaan oikaisua Akaan perusturvalautakunnalta, jonne oikaisuvaatimus on toimitettava 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Akaan perusturvalautakunnan oikaisuvaatimuksesta tekemään päätökseen tyytymätön voi hakea muutosta valittamalla Hämeenlinnan hallinto-oikeuteen 30 päivän kuluessa tiedoksisaannista.

2. KUNNAN ERITYINEN JÄRJESTÄMISVELVOLLISUUS JA SEN PIIRIIN KUULUVAT PALVELUT JA TALOUDELLISET TUKITOIMET

(subjektiiviset oikeudet)

Kunnalla on erityinen järjestämisvelvollisuus vaikeavammaisten henkilöiden palvelujen ja taloudellisten tukitoimien järjestämiseen, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee niitä suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista.

Vaikeavammaisuuden määrittely perustuu sekä sosiaali- että terveydenhuollon asiantuntijan arvioon. Terveydenhuollon asiantuntija arvioi toiminnallisten esteiden pysyvyyden sekä vamman tai sairauden keston. Vammaispalvelun viranhaltija arvioi fyysisen ympäristön, palvelukokonaisuuden, sosiaalisen tilanteen sekä muiden yksilöllisten tekijöiden merkityksen palvelutarpeen kannalta.

Päätöksenteossa on otettava huomioon, että vammaispalveluilla on tarkoitus saattaa vammaisen henkilö yhdenvertaiseen asemaan vastaavan ikäisten vammattomien henkilöiden kanssa. Henkilökohtaisen avun

(VpA 8c §) päätöksenteossa palvelun myöntäminen kohdennetaan lain mukaan henkilöille, joilla avun tarve ei johdu pääsääntöisesti ikääntymiseen liittyvistä sairauksista ja toimintarajoitteista. Päivätoimintalain tarkoittama palvelu on kuitenkin tarkoitettu työikäisille vaikeavammaisille henkilöille. Vammaispalvelulaissa ei ole muutoin ikään tai diagnoosiin perustuvia määrittelyjä.

Kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvat palvelut ovat:

1. Asunnon muutostyöt
2. Asunnon välineet ja laitteet
3. Henkilökohtainen apu
4. Kuljetuspalvelut
5. Palveluasuminen
6. Vaikeavammaisten henkilöiden päivätoiminta

2.1 Asunnon muutostyöt (VpL 9 § ja VpA 12 §, 13§)

Kunnan on korvattava vaikeavammaiselle henkilölle asunnon muutostöistä aiheutuvat kohtuulliset kustannukset silloin, kun hän vammansa tai sairautensa vuoksi välttämättä tarvitsee näitä toimenpiteitä suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista ja hänen kotona asumisensa voidaan turvata avohuollon tukitoimin (asiakas ei ole laitoshoidon tarpeessa).

Asunnon muutostyöksi katsotaan myös muutostöiden suunnittelu ja esteiden poistaminen asunnon välittömästä lähiympäristöstä. Lain mukaan voidaan korvata ainoastaan henkilön vakituiseen asuntoon (omistus- tai vuokra-asunto) tehtävät välttämättömät muutostyöt. Vammaispalvelulain mukaisia asunnon muutostöitä ei ole tarkoitettu perus- tai ylläpitokorjaukseen, eikä sinänsä asumistason tai asumismukavuuden parantamiseen.

Vaikeavammaisen henkilön vamman tai sairauden vuoksi tehtäviä välttämättömiä asunnon muutostöitä voivat olla esimerkiksi ovien leventäminen, kylpyhuoneen / wc:n laajentaminen /rakentaminen sekä vastaavat muut asunnossa suoritettavat välttämättömät rakennustyöt. Saunan muutostöitä ei korvata, mikäli käytettävissä on riittävät muut peseytymistilat.

Asunnon ulkopuolisina muutostöinä voivat tulla kysymykseen esimerkiksi sisäänkäynnin yhteyteen tehtävä luiska, kaiteiden asentaminen tai kulkuväylän päällystäminen. Kerros- ja rivitalossa asuntoon tai asunnon ulkopuolelle tehtävät asunnon muutostyöt edellyttävät taloyhtiön ja vuokra-asunnossa asuvalta vuokranantajan kirjallista lupaa.

Vammasta tai sairaudesta johtuvat välttämättömät kustannukset korvataan kokonaan. Asunnon muutostöistä aiheutuvien kustannusten tulee olla kohtuullisia ja korvaus myönnetään vamma ja sairaus huomioon ottaen edullisimman toteuttamistavan mukaan. Mikäli asiakas haluaa toteuttaa kalliimman ratkaisun, hän maksaa kustannusten erotuksen itse.

Asiakas on työntilaaaja, joka hankkii tarvittavat asiakirjat, työn suorittajan ja solmii mm. urakkasopimuksen. Asiakas tai hänen valtuuttamansa henkilö on vastuussa asunnon muutostöiden

valvonnasta ja hyväksymisestä. Työn suorittaja vastaa laatutasosta ja siitä, että muutostyöt toteutetaan hyviä rakennustapoja noudattaen.

2.2 Asunnon välineet ja laitteet (VpL 9 § ja VpA 12 § ja 13§)

Vaikeavammaiselle henkilölle korvataan asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuvat kohtuulliset kustannukset, jos hän vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee niitä suoriutuakseen tavanomaisista elämäntoiminnoista.

Asunnon välineet ja laitteet voidaan hankkia kunnan omistukseen ja antaa ne vaikeavammaiselle henkilölle käyttöön. Kerros- ja rivitalossa tarvitaan taloyhtiöltä ja vuokra-asunnossa asuva tarvitsee lisäksi vuokranantajalta kirjallisen luvan asunnon välineiden ja laitteiden asentamiseen. Vammaispalveluista myönnettäviä kiinteästi asuntoon asennettavia välineitä ja laitteita ovat esimerkiksi sähköiset ovenavausjärjestelmät, nostolaitteet ja erilaiset hissit sekä kuulovammaisten hälytinlaitteet. Vammaispalvelulain perusteella ei ole tarkoitus korvata niitä haittoja, joita aiheutuu asumisesta hissittömässä kerrostalossa.

Lääkinnällisen kuntoutuksen piiriin kuuluvia apuvälineitä tulee tiedustella terveyskeskuksen fysioterapeuteilta.

2.3 Henkilökohtainen apu (VpL 8 §, 8c §, 8d §)

Henkilökohtaista apua myönnettäessä vaikeavammaisena pidetään henkilöä, joka tarvitsee pitkäaikaisen tai etenevän vamman tai sairauden johdosta välttämättä ja toistuvasti toisen henkilön apua päivittäisissä toimissa, työssä ja opiskelussa, harrastuksissa, yhteiskunnallisessa osallistumisessa tai sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä. Henkilökohtainen apu kohdistuu toimiin, joita henkilö tekisi itse ilman vamman aiheuttamaa haittaa.

Pääasiassa ikääntymiseen liittyvistä sairauksista ja toimintarajoitteista johtuva avun tarve ei oikeuta vammaispalvelulaissa tarkoitettuun henkilökohtaiseen apuun. Ikäihmisille suunnatut palvelut ja tukitoimet järjestetään ensisijaisesti sosiaalihuoltolain perusteella.

Henkilökohtaisella avulla on tarkoitus mahdollistaa ja tukea vaikeavammaisen henkilön itsenäistä elämää, omia valintoja ja hänen omaehtoista toimintaansa. Tämä edellyttää vaikeavammaiselta henkilöltä kykyä itse määrittellä avun sisältö, toteuttamistapa ja toteuttamisaika. Henkilökohtaista apua toteutettaessa vaikeavammaisen henkilön pitää kyetä ohjaamaan tilannetta ja toimintaa, jossa avustaja työskentelee ja saa vaikeavammaiselta henkilöltä toimintaohjeensa.

Vaikeavammaisen henkilön näkemysten selvittämisessä voidaan käyttää erilaisia kommunikointimenetelmiä. Täysi-ikäisen asiakkaan näkemystä selvitetessä tulee erityistilanteissa huomioida asiakaslain 9 §:n määräykset. Alaikäisen asiakkaan mielipidettä selvitetessä huomioidaan holhoustoimilain, hallintolain ja asiakaslain määräykset koskien alaikäisen puhevallan käyttöä.

Vammaispalvelulain mukaista henkilökohtaista apua ei myönnetä vaikeavammaisille henkilöille, joiden riittävää huolenpitoa ei voida turvata avohuollon tukitoimin. Näin ollen henkilökohtaista apua ei voi saada, mikäli henkilö on laitoshoidossa tai pitkäaikaisessa sairaalahoidossa. Henkilökohtaista apua ei myönnetä myöskään silloin, jos avuntarve on määrältään ja sisällöltään tai välttämätön apu toteuttamistavaltaan laitoshoitoon verrattavaa, pääasiassa sairaanhoidon osaamista tai muuta erityisosaamista vaativaa jatkuvasti ja pitkäaikaisesti, vaikka apu annetaan vaikeavammaisen henkilön omassa kodissa.

Mikäli avun tarve painottuu selkeästi huolenpitoon, hoivaan ja valvontaan tai työntekijälähtöiseen hoitoon, ei vammaispalvelulain mukaista henkilökohtaista apua myönnetä. Tällöin kyseeseen tulevat ensisijaisesti omaishoidon tuki, kehitysvammahuollon erityispalvelut tai muut sosiaali- ja terveyspalvelut, esimerkiksi kotihoidonpalvelut.

Henkilökohtaista apua on järjestettävä päivittäisiä toimia, työtä ja opiskelua varten siinä laajuudessa, kuin vaikeavammaisen henkilö sitä välttämättä tarvitsee. Päivittäisillä toimilla tarkoitetaan niitä toimintoja, joita tehdään, joka päivä tai harvemmin, mutta kuitenkin toistuvasti. Päivittäisiin toimiin lukeutuvat muun muassa pukeutuminen, henkilökohtaisen hygienian hoito, vaate- ja ruokahuolto ja kodin siisteydestä huolehtiminen. Vaikeavammaisen henkilön osallistuminen huollossaan tai hoidossaan olevan lapsen päivittäisiin toimiin voidaan mahdollistaa henkilökohtaisella avulla.

Työllä tarkoitetaan työsuhdetta tai yritystoimintaa, josta vammaisen henkilö saa toimeentulonsa kokonaan tai osittain. Välttämättömään henkilökohtaiseen apuun oikeuttavana pidetään opiskelua, joka johtaa tiettyyn tutkintoon tai ammattiin tai vahvistaa vaikeavammaisen henkilön ammattitaitoa sekä parantaa hänen mahdollisuuksiaan työllistyä, esimerkiksi ammatillisiin opintoihin valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus. Muunlainen opiskelu katsotaan harrastukseksi ja siihen henkilökohtainen apu järjestetään harrastuksiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen tarkoitettujen tuntimäärien puitteissa.

Henkilökohtainen apu sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämiseen antaa vaikeavammaiselle henkilölle mahdollisuuden esimerkiksi tavata ystäviä ja sukulaisia sekä muita ihmisiä kodin ulkopuolella.

Harrastuksia, yhteiskunnallista osallistumista tai sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämistä varten henkilökohtaista apua on järjestettävä vähintään 30 tuntia kuukaudessa, jollei tätä pienempi tuntimäärä riitä turvaamaan vaikeavammaisen henkilön välttämätöntä avuntarvetta.

2.3.1 Henkilökohtainen apu ja lapset

Normaalisuusperiaatteen mukaisesti vaikeavammaiselle lapselle voidaan myöntää henkilökohtaista apua ikätasoa vastaavaan asiointi-, harrastus- ja virkistystoimintaan. Ensisijaisesti kyse on tällöin kodin ulkopuolella tapahtuvasta toiminnasta. Vanhempien lapselleen antama hoiva ja huolenpito eivät ole lain tarkoittamaa avustamista, eikä sitä toteuteta henkilökohtaisen avun turvin. Henkilökohtainen apu ei ole myöskään järjestelmä, jolla tuetaan perheenjaksamista tai lasta oppimisvaikeuksissa.

Ensisijainen vastuu päivähoidossa tarvittavasta avusta on päivähoitolla. Perusopetuslain mukaan vammaisella ja muulla erityistä tukea tarvitsevalla oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut opetustoimen toteuttamana.

2.3.2 Henkilökohtainen apu ja palveluasuminen

Vammaispalvelulain mukaisen vaikeavammaisten palveluasumisen tai muiden asumispalveluiden piirissä olevien vaikeavammaisten henkilöiden avun saanti päivittäisissä toimissa kotona turvataan palvelutalon tai asumisyksikön henkilökunnan antamalla avulla. Henkilökohtainen apu kohdistuu ainoastaan kodin ulkopuolisiin toimiin.

2.3.3 Henkilökohtainen apu ja omainen

Vaikeavammaisen henkilön omainen tai läheinen ei voi toimia häneen työsuhteessa olevana palkattuna henkilökohtaisena avustajana, ellei sitä ole erittäin painavasta syystä pidettävä avustettavan edun mukaisena. Rajaus on tarpeellinen, jotta vaikeavammaisen henkilön aktiivinen toimintakyky, oma tahto ja itsemääräämisoikeus toteutuisivat mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti palkatun henkilökohtaisen avun turvin. Omaisella tarkoitetaan vaikeavammaisen henkilön puolisoa, sisarusia, lapsia, vanhempia tai isovanhempia. Läheinen on henkilö, joka asuu samassa taloudessa vaikeavammaisen henkilön kanssa tai on muutoin lähiyhteisöön kuuluvana, jatkuvasti kanssakäymisessä vaikeavammaisen henkilön kanssa arjen eritilanteissa.

2.3.4 Henkilökohtaisen avun järjestämistavat

Akaan ja Urjalan yhteistoiminta-alueella henkilökohtaisen avun järjestäminen hoidetaan Pirkanmaan henkilökohtaisen avun keskuksen kautta. Kunta arvioi henkilökohtaisen avun tarpeen ja tekee päätöksen palvelusta.

Henkilökohtaista apua voidaan järjestää kolmella tavalla:

Pirkanmaalla henkilökohtaisen avun palvelu järjestetään ensisijaisesti **työnantajamallilla**: vaikeavammaiselle henkilölle korvataan avustajan palkkaamisesta aiheutuvat kustannukset. Työnantajana asiakas voi itse valita avustajan ja määrittellä avustajan työn sisällön. Henkilökohtaisen avun yksikkö auttaa työnantajavelvoitteiden hoitamisessa.

Palvelusetelimallissa asiakas valitsee itse palveluntuottajan. Hän voi vaihtaa palveluntuottajaa tai käyttää useita palveluntuottajia. Asiakas tilaa palvelun ja tekee sopimuksen palvelusta palveluntuottajan kanssa. Palvelusetelin käytöstä kerrotaan palvelusetelin sääntökirjassa.

Ostopalvelumalli täydentää työnantaja- ja palvelusetelimalleja. Siinä kunta valitsee asiakkaan tarpeisiin soveltuvan palveluntuottajan ja ohjaa asiakkaan palvelun piiriin. Kunnalla on sopimus palveluntuottajan kanssa.

Pirkanmaan henkilökohtaisen avun yksikkö palvelee sekä asiakkaita, että kuntien työntekijöitä tarjoamalla tietoa palveluista ja neuvomalla henkilökohtaista apua koskeissa asioissa **työnantajamallissa**:

- ✓ auttaa palvelun aloittamisessa
- ✓ auttaa avustajan rekrytoinnissa
- ✓ huolehtii avustajien palkkojen maksusta Oima-ohjelman avulla

- ✓ tukee muissa työnantajan velvoitteissa

Palveluseteli- ja ostopalvelumallissa:

- ✓ auttaa palvelun aloittamisessa
- ✓ kertoo palvelun käyttöön liittyvistä käytännöistä, vastuista ja velvollisuuksista
- ✓ antaa palvelusetelin
- ✓ huolehtii tuntiseurannasta ja laskutuksesta palveluseteli- ja ostopalvelumallissa
- ✓ kokoaa asiakaspalautteen ja kehittää henkilökohtaisen avun palvelukokonaisuutta

Yhteystiedot

Palvelupuhelin: 041 730 2108, ma, ke - pe klo 9 - 14 ja ti klo 13 - 17

Palvelupuhelimesta saat opastusta, sekä palkanmaksua että muita henkilökohtaista apua koskevissa asioissa.

Sähköposti: avustaja(at)tampere.fi ja tuntilistat: tuntilistat(at)tampere.fi

Tekstiviestit: puhelin 041 730 2109

Pirkanmaan henkilökohtaisen avun yksikkö

Hatanpäänkatu 3 F

postiosoite PL 98

33201 Tampere

<https://www.tampere.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/hop/henkilokohtaisen-avun-yksikko.html>

Kaikkia henkilökohtaisen avun järjestämistapoja voidaan lain mukaan yhdistää toisiinsa sekä muihin vammais palvelu- ja sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin ja tukitoimiin, mikäli se on tarkoituksenmukaista vaikeavammaisen henkilön palvelusuunnitelmassa määritellyn avuntarpeen mukaan.

Kunnalla on oikeus päättää henkilökohtaisen avun järjestämistavasta asiakkaan yksilölliset olosuhteet, elämäntilanne ja oma tahto huomioiden. Päätös henkilökohtaisesta avusta sekä sen toteuttamistavasta ja tuntimäärästä tehdään aina yksilölliseen palvelusuunnitelmaan ja asiakkaan toimintakykyyn perustuen.

2.4 Kuljetuspalvelut (VpL 8 § 2 mom. ja VpA 4 §, 5 §, 6 §)

Kunnan on järjestettävä kohtuulliset kuljetuspalvelut vaikeavammaiselle henkilölle. Vaikeavammaiseksi katsotaan henkilö, jolla on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa ja joka ei voi käyttää vammansa tai sairautensa vuoksi julkista joukkoliikennettä ilman kohtuuttoman suuria tai erityisiä vaikeuksia.

Kuljetustarpeen tulee johtua vammasta tai sairaudesta ja niistä aiheutuvan haitan pitää olla pysyvä tai pitkäaikainen. Erityisiksi vaikeuksiksi ei katsota kauppakassien kantamiseen liittyviä vaikeuksia, yksinäisyyttä, haja-asutusalueella asumista tai joukkoliikenteen puuttumista asuinalueelta. Kuljetuspalvelujen tavoitteena on edistää vaikeavammaisen asukkaiden tasa-arvoa ja

toimintamahdollisuuksia yhteistoiminta-alueella, järjestämällä heille liikkumismahdollisuudet koti- ja lähikunnissa samoin edellytyksin kuin joukkoliikennettä käyttäville henkilöille. Vammaispalvelulain periaatteiden mukaisesti palvelun olisi luotava vaikeavammaiselle henkilölle mahdollisuus osallistua ikätasoaan vastaavaan asiointi-, harrastus- ja virkistystoimintaan.

Vammaispalveluasetuksen mukaan kuljetuspalveluja on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle siten, että hänellä on mahdollisuus suorittaa välttämättömien työhön ja opiskeluun liittyvien matkojen lisäksi vähintään 18 yhdensuuntaista jokapäiväiseen elämään kuuluvaa asiointi- ja virkistysmatkaa kuukaudessa.

Kuljetuspalvelut ovat henkilökohtaisia, eikä niitä voi käyttää esimerkiksi asumispalveluiden tai laitosten ryhmäkuljetuksiin. Vammaispalvelulain mukaiset kuljetuspalvelut ovat toissijaisia muun lain perusteella järjestettäviin kuljetuspalveluihin, liikkumisen tukeen tai saataviin matkakorvauksiin nähden.

Kuljetuspalvelua myönnettäessä otetaan huomioon hakijan yksilölliset tarpeet ja olosuhteet. Kuljetuspalvelumatkoja voidaan myöntää yksilöllisen harkinnan perusteella vammaispalveluasetuksessa säädettyä määrää vähemmän, mikäli vaikeavammaisella henkilöllä tai hänen perheellään on auto, johon on saatu vaikeavammaisuuden vuoksi taloudellista tukea ja jota vaikeavammaisen henkilö käyttää tosiasiallisesti liikkumisessaan.

Kuljetuspalvelun tarkemmat toimintaperiaatteet määritellään Akaan ja Urjalan yhteistoiminta-alueen erillisessä ohjeessa.

2.4.1 Asiointi- ja virkistysmatkat

Jokapäiväiseen elämään kuuluvia asiointi- ja virkistysmatkoja ovat vaikeavammaisen henkilön asuinkunnan alueella tapahtuvat, tai lähikuntiin ulottuvat matkat. Kuljetuspalveluja myönnetään Akaan ja Urjalan alueen lisäksi lähikuntiin. Akaan lähikunnat ovat Urjala, Lempäälä, Valkeakoski, Vesilahti ja Hämeenlinna ja Tampere. Urjalan lähikunnat ovat Akaa, Sastamala, Humpila, Forssa, Vesilahti ja Hämeenlinna.

Kuljetuspalvelua voidaan erillisellä viranhaltijan päätöksellä poikkeustapauksissa myöntää käytettäväksi muussa kunnassa tai muussa toiminnalliseksi lähikunnaksi katsotussa kunnassa, asiakkaan yksilöllisen tarpeen ja esittämien erityisten painavien syiden perusteella. Matkoissa huomioidaan matkakustannusten kohtuullisuus. Asiointi- ja virkistysmatkoista peritään maksuasetuksen 6 §:n mukaisesti enintään paikkakunnalla käytössä olevan sisäisen tai julkisen liikenteen maksua vastaava maksu.

2.4.2 Työmatkat

Työmatkoja myönnetään työsuhteessa oleville ja yritystoimintaa harjoittaville vaikeavammaisille henkilöille. Työmatkat myönnetään pääsääntöisesti asuinkuntaan tai lähikuntiin, joissa akaalaisten ja urjalalaisten asukkaiden on tavanomaista käydä töissä. Kunnan korvattavaksi tulevat kohtuulliseksi katsottavat kustannukset. Työmatkoista peritään asiakasmaksuna omavastuu, joka on sisäisen tai julkisen liikenteen mukainen maksu.

2.4.3 Opiskelumatkat

Opiskelumatkoja myönnetään opiskeluihin, jotka tähtäävät tutkinnon suorittamiseen tai opiskeluun, joka vahvistaa vaikeavammaisen henkilön ammattitaitoa ja työllistymisedellytyksiä. Opiskelumatkoja myönnetään pääsääntöisesti asuinkuntaan ja lähikuntiin, joissa lähimmät oppilaitokset sijaitsevat. Opiskelumatkoista peritään asiakasmaksuna omavastuu, joka on julkisen liikenteen mukainen maksu tai Kelan koulumatkatuetun lipun hinta.

2.4.4 Vaikeavammaisten päivätoimintamatkat

Tarvittavat vaikeavammaisten päivätoimintamatkat myönnetään kuljetuspalvelupäätöksen yhteydessä. Päivätoimintamatkojen osalta asiakkaalta peritään kuljetuspalveluiden omavastuuosuuden suuruinen asiakasmaksu.

2.4.5 Kuljetuspalvelun palvelukäytäntöjä

Vaikeavammaisen henkilön saattaja tai henkilökohtainen avustaja saa matkustaa maksutta. Asiakkaalla voi olla saattajan lisäksi kyydissä myös muita matkustajia. Tällöin matkan lähtöosoite ja määränpää on oltava sama, kuin kuljetuspalveluasiakkaalla. Muu kuin saattaja, maksaa asiakasmaksuna maksuasetuksen 6 §:n mukaisesti, enintään paikkakunnalla käytössä olevan julkisen liikenteen maksua vastaavan maksun.

Kuljetuspalveluasiakkailla voi olla vapaaehtoisesti yhdistelty matka, mikäli matkan lähtöpaikat ja määränpää sijaitsevat sopivasti saman reitin varrella. Tällöin jokaiselta kuljetuspalveluasiakkaalta vähennetään yksi matka.

Matkaan välittömästi liittyvästä lyhytaikaisesta saattamisesta huolehtii taksinkuljettaja. Invataksin avustamislisä sisältää asiakkaan hakemisen / saattamisen.

Akaan ja Urjalan yhteistoiminta-alueella vammaispalvelulain mukaisista kuljetuspalvelumatkoista vastaa Tuomi Logistiikan kuljetustenohjauskeskus = KUOHKE. Kuljetuspalvelumatkat tilataan Tuomi Logistiikan Kuljetustenohjauskeskuksesta. Matkoja voi tilata ja tehdä mihin vuorokauden aikaan tahansa, kaikkina viikonpäivinä. Kuljetustenohjaus-keskuksessa yhdistellään samaan aikaan ja samaan suuntaan kulkevien henkilöiden matkoja. Kuljetusten-ohjauskeskuksesta välitetään tilaukset parhaiten soveltuvalle autolle.

Asiakkaalle voidaan myöntää yksilöllisiin tarpeisiin perustuvia erityisoikeuksia. Mahdollisuus kyseisen oikeuden käyttämiseen arvioidaan aina yksilöllisesti vaikeavammaisen henkilön vammasta ja sairaudesta aiheutuvien syiden sekä tilanteeseen liittyvän selvityksen perusteella. Oikeutta haetaan vammaispalveluista ja hakemukseen on liitettävä lääkärinlausunto.

2.5 Palveluasuminen (VpL 8 §, VpA 10 §, 11 §)

Palveluasumisella ja siihen liittyvillä palveluilla ja tukitoimilla mahdollistetaan vaikeavammaisen henkilön suoriutuminen tavanomaisista elämäntoiminnoista mahdollisimman itsenäisesti. Palveluasumista järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään henkilöä, joka vammansa tai sairautensa vuoksi tarvitsee toisen henkilön apua päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa jatkuvaluontoisesti, vuorokauden eri aikoina tai muuten erityisen runsaasti. Erityistä velvollisuutta palveluasumisen järjestämiseen ei kunnalla ole, mikäli henkilön riittävää huolenpitoa ei voida turvata avohuollon toimenpitein.

Palveluasumista myönnetään vaikeavammaisille henkilöille, jotka kykenevät tekemään itsenäisiä ratkaisuja asumiseen ja muuhun jokapäiväiseen elämään liittyvissä asioissa. Päätös palveluasumisesta sekä sen toteuttamistavasta tehdään aina yksilölliseen palvelusuunnitelmaan perustuen.

Palveluasumiseen kuuluvat asunto, sekä asumiseen liittyvät palvelut, jotka ovat vamman tai sairauden vuoksi välttämättömiä asukkaan jokapäiväiselle ja itsenäiselle suoriutumiselle. Asumiseen liittyviä palveluja voivat olla avustaminen liikkumisessa, pukeutumisessa, henkilökohtaisessa hygieniassa, ruokataloudessa ja asunnon siivouksessa sekä ne palvelut, joita tarvitaan asukkaan terveyden, kuntoutuksen ja viihtyvyyden edistämiseksi. Kyseessä on aina yksilöllinen palvelukokonaisuus. Palveluasumista voidaan toteuttaa palvelu- talossa, palveluasuntoryhmässä tai yksittäisessä asunnossa, joka on vaikeavammaisen omistus- tai vuokra- asunto.

Palveluasumiseen liittyvät palvelut, jotka ovat välttämättömiä henkilön jokapäiväiselle suoriutumiselle, ovat asiakkaalle maksuttomia. Näitä palveluja ovat esimerkiksi kotihoito, omaishoidon järjestämisen kulut, henkilökohtainen avustaja (työnantajamallilla tai ostopalveluna toteutettuna), turvapuhelin, kylvetyspalvelu ja pyykkipalvelu (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 4 §, vammaispalvelulaki 14 §). Avustaminen, mikä tapahtuu kodin ulkopuolella (harrastukset, yhteiskunnallinen osallistuminen ja sosiaalinen vuorovaikutus), ei kuulu palveluasumiseen, vaan se järjestetään henkilökohtaisen avustajan avulla. Vaikeavammaisen henkilö maksaa itse vuokran, ravintokulut, lääkekulut ja muut henkilökohtaiset menonsa.

Vammaispalvelulain mukaista palveluasumista järjestetään, mikäli ensisijaisen lainsäädännön mukaiset palvelut eivät ole asiakkaalle riittäviä tai sopivia. Ennen palveluasumispäätöstä vaikeavammaiselle henkilölle voidaan myöntää asumisvalmennusta asumistarpeen selvittämiseksi. Asumisvalmennukseen kunnalla ei ole erityistä järjestämisvelvollisuutta.

2.6 Vaikeavammaisten henkilöiden päivätoiminta (VpL 8 §, 8b§)

Päivätoimintaa järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään työikäistä työkyvyttöntä henkilöä, jolla vamman tai sairauden aiheuttaman erittäin vaikean toimintarajoitteen vuoksi ei ole edellytyksiä osallistua sosiaali- huoltolain (710/1982) 27e §:ssä tarkoitettuun työtoimintaan ja jonka toimeentulo perustuu pääosin sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettäviin etuuksiin.

Vaikeavammaisten päivätoiminnan tulee olla aktivoivaa ja tavoitteellista toimintaa sekä tukea vaikeavammaisen henkilön itsenäisessä elämässä selviytymistä ja sosiaalista vuorovaikutusta. Päivätoimintaa on järjestettävä palvelusuunnitelmaan kirjatun yksilöllisen tarpeen mukaisesti siten, että vaikeavammaisella henkilöllä on mahdollisuus osallistua toimintaan viitenä päivänä viikossa tai tätä harvemmin, jos vaikeavammaisen henkilö kykenee osallistumaan työtoimintaan osa-aikaisesti tai siihen on muu hänestä johtuva syy.

Vaikeavammaisten päivätoiminta on asiakkaalle maksutonta eikä siitä makseta työtoimintarahaa. Asiakas

maksaa itse päivätoimintakeskuksen määrittelemän ateriakorvauksen. Tarvittavat vaikeavammaisten päivä- toimintamatkat myönnetään kuljetuspalvelupäätöksen yhteydessä. Päivätoimintamatkoista peritään vaikeavammaisten kuljetuspalveluiden omavastuuosuuden suuruinen asiakasmaksu.

3. HARKINNANVARAISET PALVELUT JA TUKITOIMET (määrärahasidonnaiset palvelut)

Harkinnanvaraisia palveluita ja tukitoimia myönnetään vammaisille henkilöille talousarvioon varattujen määrärahojen puitteissa. Vammaispalvelulaki edellyttää, että määrärahoja näihin palveluihin ja tukitoimiin varataan kunnassa esiintyvän tarpeen mukaisesti.

Määrärahasidonnaisia palveluita ja tukitoimia ovat:

1. Päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet
2. Sopeutumisvalmennus
3. Ylimääräiset vaatekustannukset
4. Ylimääräiset ravintokustannukset

3.1 Päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet (VpL 9 §, VpA 17 §)

Vammaispalvelulain tarkoittamaa taloudellista tukea päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittaviin välineisiin, koneisiin ja laitteisiin voidaan myöntää vammaiselle henkilölle, joka tarvitsee niitä vammansa tai sairautensa vuoksi liikkumisessa, viestinnässä ja henkilökohtaisessa suoriutumisessa kotona tai vapaa-ajan toiminnassa ja jotka eivät kuulu lääkinnällisenä kuntoutuksena korvattaviin apuvälineisiin.

3.1.1 Välineet, koneet ja laitteet

Välineiden, koneiden ja laitteiden korvaaminen on tarkoituksenmukaista silloin, kun niiden avulla mahdollistuu vammaisen henkilön omatoiminen suoriutuminen päivittäisissä toiminnoissa. Olennaista on, että väline / kone / laite on nimenomaan henkilön vamman tai sairauden vuoksi tarpeellinen. Päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavien välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuneista kohtuullisista kustannuksista korvataan puolet. Vakiomalliseen välineeseen, koneeseen tai laitteeseen tehdyt vamman edellyttämät välttämättömät muutostyöt korvataan kuitenkin kokonaan. Kunta voi antaa välineitä, koneita tai laitteita korvauksetta vammaisen henkilön käytettäväksi, jolloin ne ovat kunnan omistuksessa.

3.1.2 Liikkumisvälineet

Liikkumisvälineenä voi tulla korvattavaksi henkilöauto, pakettiauto tai muu liikkumisväline, mikäli henkilö ei saa niihin korvausta muun lainsäädännön avulla. Korvaamisen edellytyksenä on se, että vammasta tai sairaudesta aiheutuva liikkumisvälineen tarve on jatkuva, päivittäinen tai usein toistuva ja helpottaa vaikea- vammaisen omatoimista liikkumista.

3.1.3 Autoavustus

Autoavustuksen myöntämisellä tuetaan ensisijaisesti vaikeavammaisen henkilön opiskelua, työssäkäyntiä tai vaikeavammaisen lapsen jokapäiväisiä kuljetusmahdollisuuksia. Korvauksen saaminen edellyttää, että hakija on vammainen, kuljetustarve on säännöllinen ja päivittäinen, apuvälineiden käyttö on säännöllistä sekä muita yksilöllisiä vammaan, sairauteen tai sosiaaliseen elämään liittyviä perusteluja oman auton tarpeesta. Kuljetuspalvelumatkojen määrää voidaan vähentää yksilölliseen harkintaan perustuen autoavustuksen myöntämisen jälkeen.

3.1.3.1 Hakeminen

Autoavustusta hakiessa asiakkaan tulee toimittaa hakemuksen liitteenä enintään vuoden vanha lääkärintlausunto, kirjallinen autoliikkeen kustannusarvio ostettavaksi suunnitellusta autosta, tekninen erittely auton varustetasosta (auton huoltokustannuksia ja talvi- / kesärenkaita lisävarusteina ei korvata), kustannusarvio vamman tai sairauden johdosta tarvittavista välttämättömistä muutostöistä ja lisälaitteista, autoliikkeen tai muun tahon tekemä arvio vanhan auton hyvityksestä, ennakkoveropäätös autoveron palautuksesta, päätökset muista auton hankintaan myönnettyistä avustuksista tai korvauksista, tarvittaessa käytetyn auton kuntoarvio (korvausta voidaan hakea käytettyyn autoon, jos auto on hyväkuntoinen ja katsastettu ja siihen voidaan asentaa ajonkannalta tarvittavat lisälaitteet) sekä muut perustelut autoavustuksen myöntämiselle.

3.1.3.2 Myöntämisperusteet

Kunta voi kohdentaa määrärahojaan silloin, kun kysymys on määrärahasidonnaisesta tukitoimesta tai palvelusta. Määrärahojen kohdentaminen on suoritettava kuitenkin siten, ettei kuntalaisten yhdenvertaisuutta loukata.

Avustusta myönnettäessä etusijalla ovat työssäkäyvät ja opiskelevat vammaiset henkilöt, ne vaikeavammaiset, jotka ajavat itse autoa ja tarvitsevat liikkumisessaan apuvälineitä ja ne perheet, joissa on vammainen lapsi, joka ei vammansa tai apuvälinetarpeensa vuoksi pysty kulkemaan joukkoliikennevälineissä perheen mukana ja jonka säännöllistä kuljetustarvetta ei ole muutoin pystytty turvaamaan. Korvausta auton hankintaan myönnetään enintään puolet kohtuuhintaisen vakiomallisen auton hinnasta. Kohtuuhinta määritellään asiakaskohtaisesti henkilön vammasta tai sairaudesta aiheutuvat erityistarpeet huomioiden. Vamman vaatimat välttämättömät lisälaitteet ja niihin liittyvät asennustyöt korvataan kokonaan.

Kustannuksia korvattaessa kohtuuhintaisen auton hankintahinnasta vähennetään autoveron palautus

(joka on ensisijainen etuus), muut mahdolliset vakuutuskorvaukset, vanhasta autosta saatu hyvitys sekä muut mahdolliset avustukset. Jäljelle jäävästä osuudesta myönnetään hakijalle puolet vammaispalvelulain mukaisena korvauksena määrärahojen puitteissa, kuitenkin enintään 8 000 euroa. Enimmäiskorvausta käytetään perusteena silloin, kun se on välttämätöntä kuntalaisten yhdenvertaisen kohtelun varmistamiseksi. Vammaisen henkilön on mahdollista hakea korvausta käytettyyn autoon, mikäli auto on hyväkuntoinen (tarvittaessa kuntotarkastettu) ja siihen voi asentaa vamman kannalta tarvittavat lisälaitteet.

Auton vaihto on pääasiallisesti perusteltua, mikäli hakijan vammasta tai sairaudesta johtuva tarve on oleellisesti muuttunut tai auto ei ole käyttökelpoinen ja luotettava. Hakemukseen tulee liittää kuntotarkastuslausunto. Kuntotarkastuksia tekevät katsastusasemat.

3.2 Sopeutumisvalmennus (VpL 8 §, VpA 15 §)

Sopeutumisvalmennukseen kuuluu neuvonta, ohjaus ja valmennus vammaisen henkilön ja hänen lähiyhteisönsä sosiaalisen toimintakyvyn edistämiseksi. Vammaispalveluna myönnettävään sopeutumisvalmennukseen voi kuulua esim. viittomakielen tai muun kommunikaatiomenetelmän opetus, ns. ensitietokurssit, liikkumistaidon ja näön käytön ohjaus ja asumisvalmennus.

Sopeutumisvalmennus kuuluu ensisijaisesti terveydenhuollon ja Kelan tuottamiin palveluihin. Sopeutumisvalmennuksena ei tueta loma- tai virkistystoimintaa.

3.3 Ylimääräiset vaatetuskustannukset (VpL 9 §, VpA 18 §)

Vammaiselle henkilölle voidaan korvata ylimääräisiä vaatetuskustannuksia, jotka johtuvat vamman tai sairauden aiheuttamasta vaatteiden tavanomaista huomattavasti suuremmasta kulumisesta tai siitä, että henkilö ei vammansa vuoksi voi käyttää valmiina ostettavia vaatteita tai jalkineita.

Vaatetusavustuksella pyritään korvaamaan sellaisia ylimääräisiä vaatteiden hankkimisesta aiheutuvia kustannuksia, joita muulla väestöllä ei ole. Vammaisen henkilön tulee antaa selvitys vamman tai sairauden aiheuttamista ylimääräisistä vaatekustannuksista. Ylimääräiset vaatetuskustannukset korvataan tositteita vastaan ja niitä haetaan vammaispalveluista.

3.4 Ylimääräiset erityisravintokustannukset (VpL 9 §, VpA 19 §)

Ylimääräisiä erityisravintokustannuksia voidaan korvata, mikäli vammaisen henkilö joutuu vammasta johtuen käyttämään pitkäaikaisesti ja säännöllisesti erityisravintovalmisteita ja hänelle aiheutuu siitä huomattavia lisäkustannuksia, joihin hän ei saa korvausta muun lain nojalla. Hakijan tulee antaa selvitys ylimääräisistä ravintokustannuksista ja osoittaa niiden tarve lääkärintodistuksella. Ylimääräisiä erityisravintokustannuksia voi hakea vammaispalveluista.

4. ASIAA KOSKEVAT SÄÄDÖKSET JA OHJEET

Laki vammaisuuden perusteella järjestävistä palveluista ja tukitoimista (380/1987) Asetus vammaisuuden perusteella järjestävistä palveluista ja tukitoimista.

Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (759/1987)

HE 166 / 2008. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 4 §: n muuttamisesta

Sosiaalihuoltolaki (1301/ 2014)

Tapio Rätty; Vammaispalvelut. Vammaispalvelujen soveltamiskäytäntö. Kynnys ry 2017.

5. LINKIT

Henkilökohtainen apu:

<https://akaa.fi/wp-content/uploads/2020/09/Henkilokohtaisen-avun-hakemus.pdf>

Kuljetuspalveluohje:

<https://akaa.fi/wp-content/uploads/2021/04/Vammaispalvelulain-mukaisten-kuljetuspalvelujen-ohjeet-1.4.2021-alkaen.pdf>

Apuvälineet:

<https://akaa.fi/terveys/fysioterapia/>

Sopeutumisvalmennus KELA

<https://www.kela.fi/kuntoutus-ja-sopeutumisvalmennuskurssit>